

Recskó Szabolcs (Zenta):
Zenta megyei város
katonai parancsnoksága
1941. április-
augusztusában

Recskó Szabolcsnak hívnak, s a délvidéki Zentán születtem 1972. március 8-án. Általános iskolai tanulmányaimat szülővárosomban végeztem, a középiskolait Adán és az egyetemet Újvidéken. Ez utóbbi az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kar Történelmi Tanszékén történt, ahol 1996-ban diplomáztam mint történelemtanár, s a későbbiekben szak- és államvizsgát tettem. 1995-től kezdtem el tanítani a Csókai Vegyészeti-élelmiszeripari Középiskolában, 2000-től pedig a Zentai Történelmi Levéltár levéltárosa vagyok. Ezen az irányzaton 2002-ben szak- és államvizsgáztam. Jelenleg is itt dolgozom.

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Zentán tartott történelemtanár-továbbképzésén az első előadástól kezdve jelen voltam. Az előadók színvonalasan, és szinte minden esetben érdekes témákat taglaltak. Számomra Marton Veronika fejtegetése bizonyult a legizgalmasabbnak. Ő 2009 márciusában a X-XI. századi Magyarországról és I. András imájáról beszélt. Dr. Csihák György 2009 szeptemberében pontosan arról a korszakról, témáról mutatott be képeket előadásán, amely engem a legjobban foglalkoztat az utóbbi néhány esztendőben, ez pedig a magyar őstörténet és Magyarország Szent Koronája. Megemlíteném még a teljesség igénye nélkül Dr. Váralljai Csocsán Jenő Janus Pannonius és Montegna, valamint Leonardo Da Vinci és a budai király című előadását. Dr. Szakály Sándor Magyarországot mutatta be a két világháború között, a magyar tisztikar szerepét a második világháborúban a másik előadásában.

Szakdolgozatom témája szinte kínálta magát, tekintettel arra a körülményre, hogy mint levéltáros, iratok rendezésével foglalkozom. Mivel néhány esztendeje a kiemelt történelmi jelentőségű fondok kategóriájába eső iratanyagot rendszerezem, módomban állt betekintést nyerni abba az időszakba, amikor szülővárosom mint a visszatért Délvidék része, a trianoni diktátum után visszakerült Magyarországhoz. A kutatás része volt a nagyszüleim által megélt események összeegyeztetése a különböző dokumentumokban találtakkal. Számomra nagy fontossággal bírt az is, hogy olyan munka szülessék, amelyben azért a másik fél (a háborút elvesztő) tetteit, indokait is kidomboríthatom, nemcsak a győztesekét. Hiszek abban, miszerint az objektivitáshoz mind a két vagy több fél iratanyagát, történelmi munkáit el kell olvasni, s meg kell ismerni ahhoz, hogy valóban beható, alapos, az igazsághoz közel eső végkövetkeztetéseket tudjunk levonni. Ehhez az állásponthoz igyekszik eme írásos munka is hozzájárulni, reményeim szerint sikerrel.

Zenta lakosságát mindig is érdekelte városának története,¹² olvashatjuk Szloboda János tanár úr nemrég megjelent könyvének előszavában, amelyet Molnár Tibor írt Zenta és Magyarkanizsa községek II. világháborús hősi halottjai címmel. Így van ez az utóbbi időben, amikor is a helytörténeti munkáknak megnőtt a jelentősége. Szeretném bemutatni a magyar fél szemszögéből a történeteket, mert az elmúlt időszakban, gondolok itt elsősorban a II. világháború utáni időkre, általában a győztesek tollából származó adatokat olvashattuk.

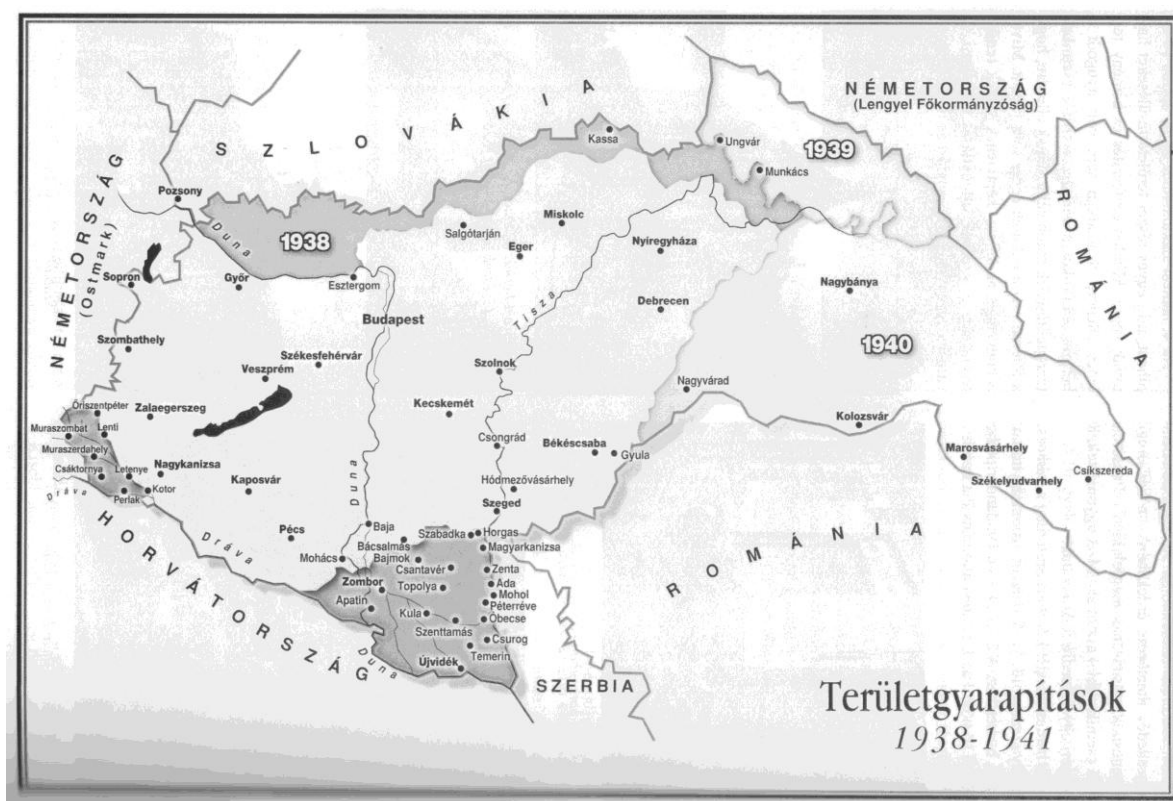
Vidékünket a háború 1941 tavaszán érte el, amikor Németország megtámadta a királyi Jugoszláviát április 6-án. A támadás elsőprő erejét jelzi gyors lefolyása is. Mivel megváltoztak az aktuálpolitikai események, Magyarország is részt vállalt ebben a támadásban, hiszen a Legfelsőbb Honvédelmi Tanács által meghatározott¹³ támadási kritériumok Jugoszláviával kapcsolatban adottak voltak már erre az időre. Ezek a következők:

- a délszláv állam felbomlása esetén
- a délvidéki magyar kisebbséget érő atrocitások esetén
- a német támadás által a magyarlakta területeken hatalmi vákuum alakulna ki.

¹² Molnár Tibor, Zenta és Magyarkanizsa községek II. világháborús hősi halottjai, 7. oldal

¹³ Uo. 20-21. oldalak

A délszláv állam gerincét belpolitikailag a Független Horvát Állam kikiáltásával roppantották meg ez év április 10-én, amely természetesen befolyásolta Magyarországot a kérdéses ügygel kapcsolatban. A megalakult államot sorban ismerte el Németország, Olaszország, majd Magyarország is. A támadást, amely 1941. április 11-én kezdődött, Gorondy-Novák Elemér tábornok vezetésével indították meg a 3. magyar hadsereg keretében a Honvédség I., IV., V. hadtestének, valamint a gyorsadtestének alakulatai.¹⁴ Április 14-én estig megtörtént a trianoni diktátummal elvesztett Délvidék e részének a visszafoglalása,¹⁵ bár Mészáros Sándor szerint ez már 13-án a késő délutáni órákban bekövetkezett.¹⁶

1. számú melléklet

Az események természetesen Zentát is érintették, hiszen közel helyezkedett el az északi határhoz. A támadó német gépek egy része Zenta fölött húzott el még április 6-án reggel. A jugoszláv csapatok szinte azonnal megkezdték a visszavonulást déli irányba. Ennek a folyamatnak volt része a tiszai vashíd aláaknázása is, amelyet 12-én a hajnali órákban robbantottak föl.¹⁷ A robbantás

¹⁴ Magyarország a második világháborúban, lexikon A-Zs, 78. oldal

¹⁵ Molnár Tibor, Zenta és Magyarkanizsa községek II. világháborús hősi halottjai, 22. oldal

¹⁶ Mészáros Sándor, Holttá nyilvánítva délvidéki magyar fátum, 1944-45 I. Bácska, 11. oldal

¹⁷ ZTL: F.385., Zentai újságok gyűjteménye, Zentai Újság 1941. április 20-i szám, 3. oldal

következtében igen tetemes kár keletkezett a hídhoz közeli házakban, üzletekben.

2. számú melléklet

Az előrenyomuló honvéd csapatok, amelyek az V. hadtest állományába tartoztak, zömmel április 13-án érték el Zentát,¹⁸ ahol a lakosság nagy örömmel üdvözölte Bácska felszabadítóit. Az igazságtalan trianoni döntés okozta elkeseredés, csalódottság után visszatérni látszott a régi állapot, mégha csak részben is.

¹⁸ Molnár Tibor, Zenta és Magyarkanizsa községek II. világháborús hősi halottjai, 26. oldal

3. számú melléklet

A bevonulás nem történt simán, mert több esetben érte támadás a honvédsapatokat rajtaütésszerűen a szerb csetnik erők részéről, amelyek nem reguláris erőként Zentán és annak környékén általában civil ruhában hajtották végre akcióikat¹⁹ (a felsőhegyi vasútállomás környékén, a villanytelepnél, a vasútállomásnál, az alsóvárosi temető kápolnájából a vásártér felé, a központi parkban a szerb templom tornyából és a Royal szálló padlásteréből), de ezeket erélyesen és gyorsan le is törték. Ezekre az eseményekre a még élő idősebbek élénken emlékeznek. A város hivatalos átadása előtt nevezték ki a polgármestert Vámos János tanár személyében, akinek helyettese ekkor dr. Felsőhegyi András lett. Nemi idő elteltével a helyettesi poszton felváltotta őt Edelényi Miklós ügyvéd, míg ő a gazdasági és a pénzügyekkel lett megbízva. Mandátumuk véget is ért a hamarosan kezdődő katonai közigazgatással, amelyet április 18-án vezettek be hivatalosan a visszacsatolt területeken, s ezzel Zenta is katonai parancsnokot kapott.²⁰ A visszatért délvidéki területeknek Magyarországgal való

¹⁹ Uo. 26. oldal

ZTL: F.002., Kéziratgyűjtemény, Simon Zsuzsanna, Zenta története 1941-1945 között, 17. oldal

Id. Recskó Béla szemtanú elbeszélése alapján

ZTL: F.097.3.6., Zenta megyei város katonai parancsnoksága

²⁰ Molnár Tibor, Zenta és Magyarkanizsa községek II. világháborús hősi halottjai, 27. oldal

egyesítését a XX. Törvénycikkkel mondták ki 1941. december 31-én.²¹ A magyar királyi Honvéd Vezérkar főnökének, Werth Henrik tábornoknak rendelete²² nyomán a visszatért területeken, Bácskában, Baranyában és Muraközben 17 járási, 3 törvényhatósági városi (Szabadka, Zombor, Újvidék) és 2 megyei városi (Magyarkanizsa, Zenta) katonai parancsnokság létesült.²³ Minden egyes katonai közigazgatási parancsnokságnak katonai és polgári személyzete volt. Zentán a polgári igazgatás²⁴ maga 8 osztályra oszlott a következőképpen:

- Elnöki osztály, vezetője dr. Gusáth György,
- Építészeti és munkaügyi osztály, vezetője Majoros Péter mérnök,
- Katonaügyi, tan- és ipari osztály, vezetője dr. Klébinder Jenő,
- Számvevői osztály, vezetője Máhr Mihály
- Adó- és javadalmi osztály, vezetője dr. Felsőhegyi András,
- Közegészségügyi osztály, vezetője dr. Hernádi Mihály,
- Közellátási osztály, vezetője Vámos János,
- Gazdasági és jogi osztály, vezetője Edelenyi Miklós volt.

Ezek mellett működtek még a következő hivatalok is:

- Árvaszék, vezetője dr. Répás Nándor,
- Anyakönyvi hivatal, vezetője Kiss Árpád,
- Tűzoltóság, vezetője Gulyás Károly,
- m. kir. Rendőrség, vezetője Garaba István,
- m. kir. Adóhivatal, vezetője Benedek János,
- m. kir. Járásbíróság, vezetője Szorcsik Miklós volt.

A járási és megyei városi katonai parancsnokság élén egy magas rangú törzstiszt állt, Zenta esetében Baumann István²⁵ alezredes április 20-tól.²⁶ A másodfokú

²¹ Domonkos László, Magyarok a Délvidéken, 85. oldal

²² Horváth Csaba-Lengyel Ferenc, A délvidéki hadművelet 1941. április, 107-110. oldalak
ZTL: F.002., Kéziratgyűjtemény, Dobos János, Senta 1941, 42. oldal

²³ ZTL: F.097.2.3., Zenta megyei város katonai parancsnoksága

²⁴ ZTL: F.385., Összetartás 1941. május 3-i szám, 5. oldal

²⁵ 1894. november 15.-én Budapesten született. A nagyváradi hadapródiskola elvégzése után 1912. szeptember 1.-én előléptették zászlóssá, és ezt követően a soproni 18. honvéd gyalogezredbe helyezték át. 1914. augusztus 1.-vel hadnagyi, majd 1915. május 1.-vel főhadnagyi rangot szerzett. Beosztását tekintve mint századparancsnok teljesített szolgálatot. 1922. szeptember 1.-vel századosi rangot kapott, és ezred segédtisztaként a nagykanizsai 6. honvéd gyalogezredben tevékenykedett. Később előléptették őrnaggyá, és a Ludovika Akadémián volt előadó. 1937. május 1.-vel alezredessé léptették elő. 1938. novemberétől 1940. novemberéig a 4. losonci határvadász zászlóalj parancsnokaként katonáskodott. 1940 novemberétől ezredparancsnok helyettes lett a győri 16. honvéd gyalogezredben. A következő esztendőben április és augusztus között volt Zenta megyei város katonai parancsnoka (R. Sz. megjegyzése). 1941. októberétől 1942. júliusáig a 46. gyalogezred parancsnokaként szolgált a

közigazgatási hatóság a Déli hadsereg Katonai Közigazgatási Csoport Parancsnokság volt, élén Novákovits Béla tábornokkal. Ennek hatásköre kiterjedt az egész felszabadult területre, székhelye Szabadka. A harmadfokú közigazgatási hatóság a Szállásmesteri Csoport volt.²⁷ A városban a hatalomátvétel után természetesen azonnal igyekeztek felmérni a károkat, javítani a közbiztonságot, bevezetni a magyar jogrendet, karhatalmat, amely a m. kir. Rendőrség esetében 7 tisztet és altisztet, 6 nyomozót, valamint 72 közrendőrt jelentett. A csendőrség elsősorban a külvárosi és a városon kívüli területeken teljesített szolgálatot.²⁸

Az 1941. június 19-én kiadott kimutatás²⁹ szerint, amely a kárjegyzőkönyveken alapult, Zentán kárt szenvedett a hadműveletek során a vasúti híd, a Városháza épülete, az Eugen szálló épülete, a polgármesteri lakás, a régi városi szegényház (gyermekmenhely) járványkórház épülete, a közvágóhíd, a régi állami adóhivatal épülete, az alsóvárosi római katolikus temető kápolnája, a Zenta-Felsőhegy vasúti felüljáró és a város határában húzódó dűlőutak. Emellett jelentős volt a jugoszláv hadsereg általi behívás és rekvirálás útján okozott kár is: cca 1500 lovat vittek el, 600 szekérrel és 200 nyereggel együtt.³⁰ A szarvasmarhában és sertésben okozott károkat nem is tudták akkor még felbecsülni, hiszen elsősorban a tanyákról, szállásokról vitték el ezeket a jószágokat az oromi, a becsei és szenttamási út mellett lakóktól. Említést érdemel még a szerb hadsereg gépjármű-rekvirálása³¹ is,

Megszálló Erőknél Ukrajnában, ahol 1942. április 1.-vel léptették elő ezredessé. 1942. év második felétől 1944.-ig visszahelyezték a győri 16. gyalogezredhez mint parancsnokot. 1944. októberétől 1945. februárjáig a 12. tartalék gyalog hadosztály parancsnokaként vezérőrnagyi rendfokozatban harcolt, és részt vett a Budapest védelmében folyó harcokban. 1945. február 12.-én esett szovjet hadifogságba. 1947.-ben Csernyigovban mint háborús bűnöst 20 évi kényszermunkára ítélték, s 1955.-ben miután amnesztiát kapott tért haza. 1966. decemberében halt meg Budapesten. Főbb kitüntetései a következők voltak: Bronz Koronás Érdemérem hadiszalagon kardokkal, valamint a Magyar Érdemrend Hadiékményes és Kardos Tiszti Keresztje. <http://www.hatarvadasz.hu/index30.html>, Hatarvadasz.hu, Életrajzok, Zászlóalj parancsnokok

²⁶ Molnár Tibor, Zenta és Magyarakanizsa községek II. világháborús hősi halottjai, 27. oldal

²⁷ ZTL: F.097.2.3., Zenta megyei város katonai parancsnoksága

²⁸ ZTL: F.097.2.5.

²⁹ ZTL: F.097.4.10.

³⁰ ZTL: F.097.2.5.

³¹ ZTL: F.097.2.3.

amelyre a katonai parancsnokság idejéből származó iktatókönyv³² is következtetni enged.

Május és június során visszaérkeztek a városba azok a magyarok, akik zentai születésűek voltak, de a háború szűkebb Szerbiában vagy Bánátban érte őket. A hatóság a lehetőségekhez képest igyekezett segíteni ezt a csoportot, miután megtörténtek a szükséges kivizsgálások személyüket illetően.³³ A magyar hatóságok azon a problémán is igyekeztek segíteni, amelyet a betelepített dobrovoljacok és kolonisták jelentettek (az I. világháború után, 1918. október 31-ét követően jöttek ezekre a tájakra).³⁴ 1918. és 1921. között a Délvidékről 39 272 magyar élt az optálás jogával Magyarországra.³⁵ A régi etnikai egyensúly visszaállítására való törekvés természetesen fontos volt a magyar államnak, amelynek a részét képezte még a magyarosítás³⁶ is (pl. a neveket magyarosították, az iskolákban elénekelték a nemzeti himnusz, a nemzeti hiszekegyet mondták el, az utcák nevei magyarul íródtak az utcanévtáblákra, az üzletek magyar feliratúak lettek stb.). Az 1941-ből származó adatok szerint ekkor a városban és környékén 29 518 magyar és 1885 szerb élt.³⁷

A különböző hivatalokban dolgozó szlávokat, akiket nem találtak megbízhatóknak, elbocsátották. Ez se volt új keletű dolog, hiszen az I. világháborút követően az új szerb hatalom ugyanezt tette, akárcsak Erdélyben a román hatalom, hovatovább a harmincas években is voltak elbocsátások,³⁸ amelyek a magyarságuk miatt érték az embereket, s ezt természetesen regisztrálták a magyar hatóságok. Az állítás, miszerint a magyar hatóságok kizárólag anyaországi hivatali apparátust használtak volna teljes egészében, ahogyan állítják a kommunista beállítottságú történészek, nem helytálló.

Az előbb említett történészcsoporthoz előszeretettel említette a magyarok által kivégzetteket Zentán, kiemelve vagy 63 civil halálát,³⁹ közöttük olyanokét is, akikről köztudott dolog volt már akkor is, hogy fegyveres ellenállást tanúsítottak a reguláris honvéd csapatokkal és a nemzetőrséggel szemben. Állításuk szerint az

³² ZTL: F.097.1.

³³ ZTL: F.002., Kéziratgyűjtemény, Dobos János, Senta 1941, 45. oldal

ZTL: F.097.5.11., Zenta megyei város katonai parancsnoksága

³⁴ ZTL: F.002., Kéziratgyűjtemény, Vladimir Popin, Senta 1944, 1. oldal

A. Sajti Enikő, Délvidék 1941-1944, A magyar kormányok délszláv politikája, 40. oldal

³⁵ Uo. 18. oldal

³⁶ ZTL: F.002., Kéziratgyűjtemény, Dobos János, Senta 1941, 46. oldal

³⁷ Uo. Simon Zsuzsanna, Zenta története 1941-1945 között, 15. oldal

³⁸ ZTL: F.097.2.3., Zenta megyei város katonai parancsnoksága

³⁹ ZTL: F.002., Kéziratgyűjtemény, Vladimir Popin, Senta 1944, 1. oldal

ún. Tízek Tanácsa⁴⁰ döntött a kivégzéseket illetően a későbbiek során, amelyeket a Tisza partján hajtottak végre. Dobos János csak a háború utáni veszteség-összeírást adja meg olyképpen, hogy az 1941 áprilisától 1945. májusig eltelt időszakban legkevesebb 484, legtöbb kb. 2000 ember haláláról számol be.⁴¹ Jó lenne tudni, vajon az 1944. november 9-ei események áldozatai is benne vannak? Erre való utalást itt nem találni. Ez az összeírás 1965-ben készült. Egy másik munkájában⁴² viszont igen, ahol is leírja a rájuk vonatkozó véleményét, miszerint a Nemzetőrség, a Honvédség és más Quisling-erők, civil magyar szimpatizánsok névsorát ő nem közli. Közreadja viszont az 1941-es⁴³ évre vonatkozóan a Zentánál elesett jugoszláv katonák, mobilizáltak és civilek névsorát 77 emberrel, továbbá az itt elhunytak, eltűntek névsorát 40 emberrel, végül pedig a különböző táborokban meghaltak és a kivégzett kommunisták névsorát 15 emberrel. A magyar haderő bevonulásakor áldozatul esett magyar emberek nem számítottak bele ebbe a veszteségbe. Ők a Zentai Újság 1941. április 20-ai száma szerint a következő személyek voltak: Mészáros Antal, Szloboda István, Lukinich Róbert, Váradi István, Gere Antal, Gyetvai Antal.⁴⁴ Egy emberrel ezt a listát kiegészíteném: Gyetvai Németh Györggyel.⁴⁵ Ők nem a csetnik erőkhöz tartoztak. Nos, az eseményhez tudni kell azt, hogy ha valakik civilben támadták meg az egyenruhás katonaságot, az természetesen partizánakciónak, gerilla harcmodornak minősült, nemcsak a honvédség berkein belül. Ezeket az akciókat maga Dobos János is leírta.⁴⁶ Nem kizárandó természetesen a katonaság túlkapása sem, mert háború volt, ahol mindig történnek túlkapások, de ilyen esetek történtek az I. világháború után és a II. világháború 1944-es véres évében is. A helybeli zsidóságot ekkor még nem érte különösebb atrocitás, hiszen őslakosoknak számítottak azokkal a szlávokkal együtt, akik régebb óta éltek itt, mint 1918. A deportálások ideje csak jóval később jött el, 1944-ben.

A visszatért városban hamarosan az utcák visszakapták a trianoni döntés előtti magyar neveiket, illetve új neveket is adtak.⁴⁷

A karhatalom végezte a maga munkáját, amelyről több esetben tett jelentést Baumann István alezredes. A katonai közigazgatás ideje alatt 251 bűnügyben

⁴⁰ Uo. Dobos János, Senta 1941, 47. oldal

⁴¹ Uo. Dobos János, 30. oldal

⁴² Dobos János, Senčanske žrtve fašizma 1941-1945, 45. oldal

⁴³ Uo. 9-12. oldalak

⁴⁴ ZTL: F.385., Zentai újságok gyűjteménye, Zentai Újság 1941. április 20-i szám, 4. oldal

⁴⁵ ZTL: F.097.2.3., Zenta megyei város katonai parancsnoksága

⁴⁶ ZTL: F.002., Kéziratgyűjtemény, Dobos János, Senta 1941, 27-28. oldalak

⁴⁷ Uo. Dobos János, 46. oldal

folyt nyomozás, őrizetbe vett a rendőrség 116 egyént, előzetes letartóztatásba 17 főt. Az állam ellen elkövetett bűncselekmények száma 5, az egyének ellen elkövetettek száma 47, a vagyon elleni bűncselekmények száma pedig 174 volt. Rendőri felügyelet alatt 65 személyt tartottak, 2 kommunistát pediglen internálási eljárás alá vontak.⁴⁸ Így az illegalitás tovább folytatódott mindaddig, amíg meg nem kapták a parancsot az akcióikra, amelyeket természetesen megint csak nem tolerált a magyar hatalom.⁴⁹ Ezt a megszállók elleni kiáltvány jelentette, amelyet a Jugoszláv Kommunista Párt 1941 nyarán tett közzé, és ezt követően Bácskában is szabotázsakciók kivitelezésére került sor.⁵⁰ A város ekkor határzóna⁵¹ volt, mivel Bánát német fennhatóság alá tartozott a román és a magyar fél kibékíthetetlen ellentéte miatt, így a rendőrségnek sokkal jobban kellett felügyelnie a közbiztonságot. A katonaság részéről határőrszolgálat működött a Tisza bácskai, illetve a német részről a bánáti oldalon.

Az agrárpolitikát tekintve a magyar hatalom a nagybirtokok tiszteletben tartásával azt a földet vette célba, amelyet a jugoszláv agrárreform földkomplexuma jelentett, vagyis cca 193 000 kataszteri holdat. Ez 1941. április 15-ével ment át a magyar állam tulajdonába, amit ez év július 17-én hagyott jóvá a kormány az 5280/ 1941. M.E. számú rendeletével.⁵² A Délvidéken meglévő szociális problémákat is ebből a földből való adományozással akarták megoldani, hiszen innen juttattak a telepített helységeknek is (pl. Dušanovo vagy Bácsdusanovo Csantavér mellett, ahová a bukovinai csángókat telepítették, I. világháború utáni szerb kolonisták éltek itt azt megelőzően) cca 53 000 kataszteri holdat.⁵³ Bácska esetében a megmaradt 109 000 kataszteri holdat a m. kir. Földművelésügyi Minisztérium kezelte, és ebből elsősorban a harcokban hősi halált haltak családjai kaptak, valamint a hadirokkantak, a harcok során szerzett vitézi kitüntetések tulajdonosai, és nem utolsó sorban az őslakosság.⁵⁴ A zentai járás nagybirtokainak összterülete 58 065 kataszteri holdat tett ki.⁵⁵ A földosztás során 32 234 katasztrális holdat hagytak meg a birtokosoknak, míg 25 831

⁴⁸ ZTL: F.097.2.5., Zenta megyei város katonai parancsnoksága

⁴⁹ ZTL: F.002., Kéziratgyűjtemény, Dobos János, Senta 1941, 9-10. oldalak

A. Sajti Enikő, Délvidék 1941-1944, A magyar kormányok délszláv politikája, 130-131. oldalak

⁵⁰ Molnár Tibor, Zenta és Magyarkanizsa községek II. világháborús hősi halottjai, 47. oldal

⁵¹ Uo. Vladimir Popin, Senta 1944, 1. oldal

⁵² ZTL: F.385., Zentai újságok gyűjteménye, Zentai Újság 1941. július 18-i szám, 3. oldal

⁵³ ZTL: F.097.4.10., Zenta megyei város katonai parancsnoksága

⁵⁴ ZTL: F.002., Kéziratgyűjtemény, Dobos János, Senta 1941, 49. oldal

⁵⁵ Uo. Simon Zsuzsanna, Zenta története 1941-1945 között, 23. oldal

katasztrális holdat kisajátítottak. Zenta város maga is 12 000 katasztrális holdat birtokolt.⁵⁶

Természetszerűleg a háborúra való tekintettel a gazdasági-pénzügyi területen is szigorítások léptek életbe. Az árakat befagyasztották az 1941. március 25-ei szinten.⁵⁷ A pénzforgalom esetében pedig a 10 dinár aránylott az 1 pengőhöz elvet alkalmazták. Minden városban felmérték a városi házipénztárak állapotát, így Zentán is, amelyről a felvételi jegyzőkönyvek is tanúskodnak.⁵⁸

Az élelmiszertartalékokat is felmérték a kötelező bejelentések alapján, nemkülönben a takarmányt is az állatállomány részére. Igyekeztek racionalizálni a közfogyasztást is a háborús helyzetre való tekintettel az élelmiszerek, a takarmány, az üzemanyag fogyasztása, a ruházat terén is.⁵⁹ Ez azt hiszem érthető is az akkori állapotokra gondolva.

⁵⁶ Lőrinc Péter, Harcban a földért. A magyar fasizmus jugoszláviai földbirtok-politikája (1941-1944) 180. oldal

⁵⁷ ZTL: F.097.2.4., Zenta megyei város katonai parancsnoksága
ZTL: F.097.3.6.

⁵⁸ ZTL: F.097.2.4.

⁵⁹ ZTL: F.097.4.8.

ZTL: F.385., Zentai újságok gyűjteménye, Zentai Újság 1941. április 30-i szám, 1. oldal

<u>KIMUTATÁS.</u>	
<u>Zenta város területén 1941. március 28-án érvényben volt árkáról.</u>	
Buzsa 100 kgr.....	30,- pengő
Tengeri 100 kgr.....	23,20 "
Bab 100 kgr.....	60,- "
Boróc 100 kgr.....	18,- "
Liszt egyszínű 100 kgr.....	80,- "
Liszt nullaís 100 kgr.....	80,- "
Kenvér 1 kgr.....	-425 "
Pékstútmány dereboként	-75 "
Burgonya 100 kgr.....	13,- "
Rizs 100 kgr.....	160,- "
Szarvasmarha vádára kgr.....	1,70 - 0,80
Borjú vágásra kgr.....	1,- 1,10
Sertés 150 kgr. felüli kgr.....	1,50 - 1,70
Birkra kgr. vágóra	0,55 - 0,60
Bárány kgr. vágóra	1,- 1,20
Morohus kgr.....	1,80
Sertéshús kgr.....	3,20
Borjúdús csontal	3,-
Borjúdús csont nélkül kgr.....	3,50
Bárányhús kgr.....	2,-
Zsir kgr.....	2,50
Háj kgr.....	2,70
Zsírzsírtól szűz kgr.....	3,70
Fehérített szőlőszem kgr.....	2,50
Tojás db.....	0,75
Tej literenként	0,40
Tehentudró kgr.....	1,30
Vaj kgr.....	0,-
Gyümölcsök 10 kg kgr.....	4,- 4,50
Cukor kristály kgr.....	1,30
Cukor kocka kgr.....	2,-
Cukor por kgr.....	2,-
Só kgr.....	0,35
Petroleum literenként	0,90
Peczin literenként	2,50
Szalonna 100 kgr.....	4,30
Görögsz kgr.....	3,70
Tuzifa puha 100 kgr..... telepen vagy	4,20
Tuzifa hűt és súlyosabb 100 kgr. pedig	4,50
Tuzifa gyertyán 100 kgr..... vasutálló-as	9,-
cson 100 kgr.....	7,- tál 45,- 50
Szövet vízkezelő anyagok.....	1,50 - 3,50
Bőrre vágóra eldobhatók méterenként	2,30 - 2,50
Kenyérész céterenként	10,- 12,-
Nktkét és szövött árnyalover egyszerű kivitel ...	4,50
Esv kvadrátokként cca 27 cm.....	4,50
Zsírsav kgr.....	15,-
Talpbőr kgr.....	70,- - 120,-
1 pár cuizma	0,70
Fehér kávé süteménnyel	3,-
Az étkez menu	1,70
Vasora egy húddal, kenyérrrel	4,-
Szóba egy napra	1,50
Fürdő	0,40
Beretválás	0,60
Hajvágás	200,- - 400,-
1 drb közepeskoru tehát jó konditoban	50,-
1 " " igaszó jó konditoban	1000,- - 12000,-
1 pár jármotorkár	

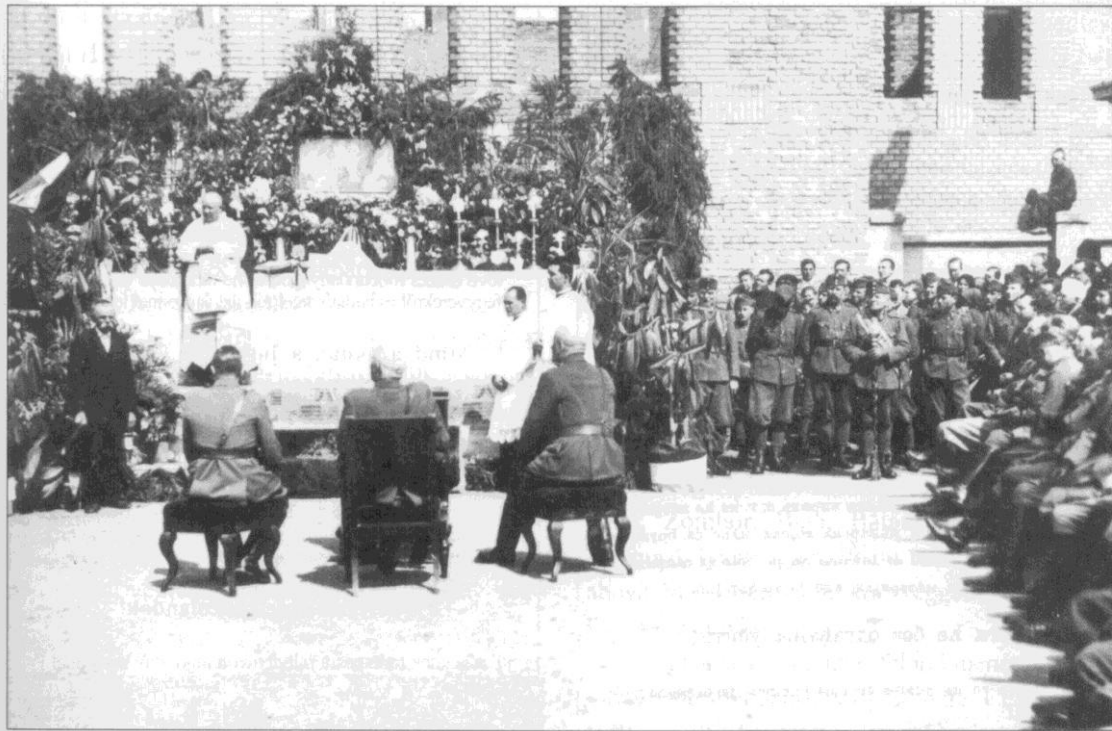
4. számú melléklet

A szociális problémákat tekintve a földnélküliség mellett a munkanélküliség és a lakáskérdés volt a legnagyobb. Ezen úgy igyekeztek a hatóságok segíteni, hogy egyeseknek földet juttattak, másokat közmunkára alkalmaztak, és többek között a magas talajvíz következtében megrongálódott házakat igyekeztek rendbe hozni (160 000 téglával felhasználásával 366 ház esetében).⁶⁰

A városban a katonai parancsnokság időszaka alatt többször tartottak nagyobb nyilvános összejöveteleket, ünnepségeket, bár egyébként ekkor is és máskor is szigorúan ellenőrizték a résztvevőket, nehogy valami szabotázsakció vagy más probléma történjen. Ilyen volt például az április 27-én és a május 11-én Zenta város felszabadulásának első ünnepe, augusztus 20-ai Szent István napfényes megünneplése körmenettel a romtemplomnál is, ahol népviseletben,

⁶⁰ ZTL: F.002., Kéziratgyűjtemény, Dobos János, Senta 1941, 59. oldal

katonai parádével, ünnepi beszédekkel gazdagították a programot a felszabadulás tiszteletére.⁶¹

Az első magyar tábori istentisztelet Zentán, a hadműveletek után (100476).

5. számú melléklet

Ekkor eljött az ideje annak, hogy itt is felelevenítsék azt az anyaországi szokást, amikor is a hősökre emlékeznek (Hősök emlékünnepe⁶², az 1924. évi XIV. t.c. avatta nemzeti ünneppé). Ezt a napot mindig május utolsó vasárnapján tartották az I. világháború hőseire emlékezvén most már a visszatért részekén is. Ezt az ünnepséget a Jézus Szíve templomban tartott ünnepi nagymisével együtt rendezték meg, amely igen jól sikerülhetett, hiszen a magas rangú tisztikar is igen elégedett volt, ami kitűnik a katonai jelentésből is.⁶³

⁶¹ Uo. 55. oldal

ZTL: F.385., Zentai újságok gyűjteménye, Zentai Újság 1941. május 11-i szám, 1. oldal

Uo. Összetartás 1941. augusztus 23-i szám, 3. oldal

⁶² Uo. Zentai Újság 1941. május 25-i szám, 2. oldal

⁶³ ZTL: F.097.3.7. és F.097.4.8., Zenta megyei város katonai parancsnoksága

A társadalmi szervezetek működése is megindult némi idő múltával. Zenta megyei városban ezek közül megemlíthetjük a következőket⁶⁴ :

- a Délvidéki Magyar Kultú
- urális Szövetséget
- a Magyar Kulturális Szövetséget
- a Katolikus Legényegyletet
- a Katolikus Ifjúsági Egyesületet
- a Katolikus Nőegyletet
- a Keresztes Ifjak Egyesületét
- a Felsőhegyi Keresztes Egyletet

A társadalmi egyesületek közül pedig:⁶⁵

- a Baross Szövetséget
- a Tűzharcos Szövetséget
- a Vitézi Rendet
- a Levente Egyesületet
- a Közművelődési Szövetséget
- a Közművelődési Egyesületet
- a Turul Szövetséget
- a Nemzeti Munkaközpontot

A hivatásos, gazdasági és sportegyesületek közül megemlíthetjük:⁶⁶

- a Nagygazdakört
- a Kisgazdakört
- a Keresztény Kereskedők Egyesülete
- a Gazda-ifjak Egyesületét
- az Ipartestületet
- a Tűzoltótestületet
- a Rokkantak Egyesületét
- a Zentai Vöröskeresztet

⁶⁴ ZTL: F.002., Kéziratgyűjtemény, Dobos János, Senta 1941, 48. és 55. oldalak

⁶⁵ Uo. 56. oldal

ZTL: F.385., Zentai újságok gyűjteménye, Zentai Újság 1941. június 4-i szám, 2. oldal

⁶⁶ ZTL: F.002., Kéziratgyűjtemény, Dobos János, Senta 1941, 56. oldal

ZTL: F.385. Zentai újságok gyűjteménye, Zentai Újság 1941. július 20-i szám, 2. oldal
Uo. Zentai Újság 1941. május 11-i szám, 1. oldal

- a Tóparti Szövetkezetet
- a Hitel Szövetkezetet
- a Halász Egyesületet
- a Zentai Atlétikai Klubot
- a Bocskay Sport Klubot
- a Felsőhegyi Gazdaköri Ifjakat
- a Felsőhegyi Kisgazdakört
- a Kevi Gazdakört
- a Külsőkevi Gazdakört
- a Tornyosi Gazdasági Népkört

Május elején megnyitotta kapuit a Royal⁶⁷ mozgóképszínház,

1941. június 27-től pedig engedélyezték a Zentai Kaszinó Egyesület⁶⁸ működését is.

A politikai pártok közül is találunk itt ebben az időben néhányat:⁶⁹

- a Revíziós Ligát
- a Magyar Élet Pártját
- a Nyilaskeresztes Pártot
- a Magyar Megújhodási Pártot

A katonai közigazgatás konszolidálódását követően július közepétől már arról beszéltek, hogy meg fogják hamarosan szüntetni, és át fognak térni a polgári közigazgatásra. Ez az esemény nem is váratott sokáig magára, mert a magyar kormány 1941. július 22-én meghozta az 5440 / 1941 M.E. jelzetű rendeletét⁷⁰, amellyel meghatározta a civil adminisztratív közigazgatás bevezetését a visszacsatolt déli országrészekben. Végül a 35. számú titkos katonai közigazgatási rendelettel jelölték ki a pontos megszűnési dátumot, augusztus 15-én éjféltől.⁷¹ Zentán a Katonai Parancsnokság augusztus 16-án⁷² adta át a közigazgatást a civil adminisztratív szférának. Ezzel ért véget ez a történelmileg is fontos periódus, s

⁶⁷ Uo. Zentai Újság 1941. május 4-i szám, 3. oldal

⁶⁸ ZTL: F.002., Kéziratgyűjtemény, Dobos János, Senta 1941, 56. oldal

⁶⁹ Uo. Vladimir Popin, Senta 1944, 2. oldal

⁷⁰ Uo. Dobos János, Senta 1941, 64. oldal

⁷¹ Uo. 65. oldal

⁷² ZTL: F.385., Zentai újságok gyűjteménye, Zentai Híradó 1941. augusztus 3-i szám, 3. oldal

kezdődött el egy másik, amelynek 1944. október 8-án lett vége, de az már egy másik korszak kezdete volt, másfajta felszabadulással.

Mellékletek :

1. sz. melléklet, Horváth Csaba-Lengyel Ferenc, A délvidéki hadművelet 1941. április, 102. oldal
2. sz. melléklet, ZTL: F.251.4.
3. sz. melléklet, magángyűjtemény
4. sz. melléklet, ZTL: F.097.2.4.
5. sz. melléklet, Horváth Csaba-Lengyel Ferenc, A délvidéki hadművelet 1941. április, 103. oldal

Felhasznált sajtótermékek :

ZTL: F.385. Zentai újságok gyűjteménye

Felhasznált világháló (internet) :

<http://www.hatarvadasz.hu/index30.html>

Forrás :

ZTL: F.097. Zenta megyei város katonai parancsnoksága

ZTL: F.251. Zbirka fotografija Senta

Felhasznált irodalom :

ZTL: F.002. Kéziratgyűjtemény, Dobos János, Senta, 1941.

ZTL: F.002. Kéziratgyűjtemény, Simon Zsuzsanna, Zenta története 1941-1945 között

ZTL: F.002. Kéziratgyűjtemény, Vladimir Popin, Senta, 1944.

A. Sajti Enikő, Délvidék 1941-1944, A magyar kormányok délszláv politikája, Bp., 1987.

Dobos János, Senćanske žrtve fašizma 1941-1945, Senta, 1966.

Domonkos László, Magyarok a Délvidéken, Bp., 1992.

Lőrinc Péter, Harcban a földért-A magyar fasizmus jugoszláviai birtokpolitikája (1941-1944), Bp., 1977.

Horváth Csaba-Lengyel Ferenc, A délvidéki hadművelet 1941. április, Bp., 2003.

Magyarország a második világháborúban, lexikon A-Zs, Bp., 1997.

Mészáros Sándor, Holttá nyilvánítva délvidéki magyar fátum, 1944-45 I. Bácska, Bp., 1995.

Molnár Tibor, Zenta és Magyarkanizsa községek II. Világháborús hősi halottjai, Zenta, 2003.